

WÉBER ANIKÓ (1988) Tatabánya

WÉBER ANIKÓ

Csörsz István: Földtaposók

Napkút, 2016

Hogyan lehet hitelesen és érzékletesen bemutatni azoknak a világot, akiknek a legtöbb jelenségre még nincs szavuk, így beszélni és gondolkodni sem tudnak róla? Erre keres megoldást regényében Csörsz István, aki az előemberek közé kalauzolja az olvasóit. Olyan szereplők csoportjába, akiknek a nyelv még nem adhat kapaszkodót, akik esetében a nehézkes kommunikáció helyett a természeti jelenségek, a szagok, a színek, a tettek árulkodnak a világról és egymásról.

Így a regényben a párbeszéd helyett a leírások válnak hangsúlyossá, az elbeszélés pedig olyan ügyesen vált perspektívát, és lavíroz a karakterek szemszögei között, hogy az olvasó együtt lát, lélegzik, retteg vagy éppen örül velük. Nem kell mindent kimondani, elég érzékeltetni – ez lehetne a szöveg fő üzenete, amely a leírásokkal hozza közel a szereplőket, és mutatja meg, milyen érzések, gondolatfoszlányok, emlékek, élmények kavarnak bennük. Éppen ettől válnak a természeti képek egyedivé, hiszen olyan szemszögből látunk rájuk, amellyel egy ősközösség szemlélődött évezredekkel ezelőtt. Minden új, a táj, a növények, az állatok, az égi jelenségek, az éghajlatváltozás – mind ijesztően idegen, a szagok, színek, fények pedig jóval hangsúlyosabbak, hiszen általuk igazodnak el a világban a karakterek.

„A nagyragadozók se mozogtak olyan gyorsan és zajtalanul, ahogy a hold vadászott a felhőkre a heglánc felett. Néha eltűnt, máskor mintha két helyen lett volna egy időben, amint szétcsapott a menekülők között. Eljött minden este, jelenléte mégis megdöbbenő volt minden alkalommal: egyszer csak ott volt, néha viharverten, megtépázva, amint a felhőket üldözte az éles sziklák és hegyormok között. [...] A tűz körül kuporgó kis csoport reménykedve pislogott fel rá, hogy ő lesz az, aki eligazítja itt lent a dolgokat.”

A briliáns elbeszélésnek köszönhető, hogy az olvasót egy számára idegen világ is képes beszippantani, és olyan szereplőkkel tud azonosulni, akik nem csupán mások, mint ő, de érzékeléseik, kez-

detleges nyelvük is eltérő. A világot saját tapasztalatuk, tudásuk szerint értelmezik, és abból indulnak ki, hogy minden olyan, mint ők: a köveket, sziklákat, fákat, halottakat is ugyanolyan érzésekkel, gondolatokkal, tulajdonságokkal és étellel ruházzák fel, mint amit egymás között tapasztalnak. A Hold is meg tud haragudni, a halott is lehet dühös, és a hegygel is össze lehet barátkozni, de akár az ellenségükké is válhat, ha rosszat tesznek. A Föld, amelyen borzasztóan parányinak tűnik az ember, így válik kiismerhetővé a földtaposók számára. Ha pedig valami még megmagyarázhatatlan, a babonák, hiedelmek ezekre is választ nyújtanak. Egy darabig.

A regény története ugyanis éppen azzal kezdődik, hogy a már belakott és jól ismert környezet idegenné és kiismerhetetlenné válik. Az állatok elvándorolnak, nincs élelem, és egy éjszaka a föld is megmozdul alattuk. El kell menni. De hova? Az ismeretlennek vágnak neki, a hordát Hara vezeti, bár maga sem tudja, mi vár rájuk, és hol találnak új otthonra. A természeti változásokról pedig az olvasó is csak annyit tud meg, amennyit a szereplők megélnék. Azt azonban érzékeljük a leírások által, mennyire elveszett az ember egy új környezetben, ahol nem tud a korábbi tapasztalataira támaszkodni, és nyelve sincs az ismeretlenre.

Fejlődéstörténet is a regény, látatva, hogyan jönnek rá a földtaposók új eszközök elkészítésére, és hogyan szereznek új ismereteket, majd hagyományozzák ezeket gyermekeikre. Mindeközben pedig arra is rámutat: a különbségek ellenére is sok közös van bennünk az előemberekkel. Az alapvető élményeink és érzéseink ugyanazokból az ösztönökből erednek. Ugyanúgy félünk az ismeretlentől, a magánytól, szorongunk, ha nem látjuk, mit hoz a jövő, és vágyunk a többiek elfogadására, szeretetére. Megismerjük Harát, a horda vezetőjét, akinek fáj, hogy idegen közösségből származik, és nem tud semmit a szüleiéről. Együtt érzünk vele, amikor a felelősség súlya alatt kétségek gyötrik, mert érzi: ő felel a csapatban mindenkiért. Belátunk az álma-

ikba és az emlékeikbe is – így ismerjük meg az előzményeket. A horda korábbi – már halott – tagjait és a kezdeti konfliktusokat, a múltban lezajlott vadászatokot és azt, miért éppen Hara került a közösség élére.

A történeten túl pedig figyelemmel kísérhetjük, hogyan születnek új szavak, és miként fejlődik az előemberek nyelve. Ahogy az új környezetüket megismerik, számtalan élmény éri őket, amelyet szeretnének elmondani a többieknek, de nyelv nélkül nem sikerülhet. Mit tesznek ilyenkor? A kevésbé intelligensek semmit, megőrzik magukban az élményt és a tapasztalatot. Az eszesebbek mutogatnak, eljártsszák, lerajzolják a történeteket, és új szavakat találnak ki az új fogalmaknak. De milyen nyelven szólaljon meg a regényben az elbeszélő, aki a földtaposók szemszögéből láttatja a világot? Kétségkívül ez a probléma állítja a legnagyobb kihívás elé a szerzőt, hiszen nem könnyű úgy a szereplők érzéseit, gondolatait bemutatni, hogy a nyelv nem

lehet kapaszkodónk. Az elbeszélés ezért ügyesen lavíroz – néha eltávolodik a karakterektől, máskor rájuk közelít, próbál leírásokkal bemutatni érzéseket, de még így is megbicsaklik néhol a szöveg, amikor a mesélő fogalmazása feltűnően elüt az előemberek kezdetleges nyelvi tudásától.

Sikerül azonban közel hozni az olvasóhoz a történetet, sőt, az elbeszélés olyan bravúros, hogy a leírások magukba sűrítik a szereplők félelmeit, örömeit és megválaszolatlan kérdéseiket is, mint: hol kezdődik az egyén és a horda? Miért ragaszkodunk annyira emlékekhez és múlthoz? Mi vár ránk a jövőben? Az előemberek még megfogalmazni sem tudják magukban ezeket az összetett dilemmákat. Se nyelvük, se fogalmaik nincsenek rájuk. A látvány, a földtaposók tettei és környezetéhez való viszonyuk azonban mind-mind árulkodnak az életükről, és teljes képet festenek nemcsak a múltunkról, de a nyelvünk és az emberi kommunikáció kezdeteiről is.

